

“Veleljepni spomenici ljudskog bezumlja”¹ **(- fenomen križarskih ratova -)**

“U Me’arri je naša vojska kuhala odrasle nevjernike u kazanima, nabadali su djecu na ražnjeve i žderali ih ispečene na vatri” - ovako je križarski hroničar Radulpha de Caena “definirao” svete pohode križara na Istok.² Vels će u “Britanici” na sljedeći način opisati križarski rat i trijumf: “Nastao je strahovit pokolj. Ulicama su rekli potoci krvi pobijeđenih. A kada je pao mrak, križari, plačući od mahnite radosti, povrviše put Svetog groba i tamo na molitvu sklopiše još krvave ruke. Tako se jednog žarkog julskeg dana završio prvi križarski rat”.³

Sa gledišta savremenog čovjeka, teško je šta reći o ovim davnim i jezivim ratovima. “Nikome i nikada se ponovilo” - valjda bi sve moglo stati u ovu molitvu. Listajući udžbenike o ratovima i njihovim definicijama izvjesno je da su križarski ratovi bili klasičan oblik agresije. Međutim UN-ova povelja iz 1974 je dobrano je zakasnila, bar kada su ovi ratovi u pitanju. Pitam se na koje nije i zašto uopće služi. Sasvim je moguće svrstati ove ratove i pod pojam “specijalni rat”.⁴ Bit će i onih koji će ga okarakterisati svetim, vjerskim, kolonizatorskim pa i imperijalističkim. Enciklopedije definišu križarske ratove kao” **kršćanske militantne ekspedicije, koje su uglavnom organizovane tokom srednjeg vijeka s ciljem da povrate Palestinu pod krćansku vlast.**”⁵ Bitna je činjenica da je sve križarske ratove pokretala Rimokatolička crkva, i da su gotovo svi kretali iz Francuske. Da li je možda ovdje historija dozvolila “slučajnost”? U definiranje vrste ovog rata upušta se i Svetislav Basara, poznati savremeni pisac, esejista i mislilac, gdje ga karakteriše kao, ni manje ni više nego, **ideološki rat.** “Do krstaških pohoda Evropa ne poznaje ideološki rat; ratovanje je ograničeno na endemske privatne sukobe pojedinih velikaša i razbojništvo kao profesiju.”⁶

Cilj ovih ratova je, pak, po Basari samo ekonomsko-materijalne naravi i oni predstavljaju **ontološku revoluciju.** “U najdubljem sloju istorijske realnosti stvarni cilj krstaških pohoda nije borba protiv nadirućeg islama, već probijanje pravaca za buduće tokove robe i kapitala i, u konačnoj analizi, borba protiv vertikalnog hrišćanskog poretka - borba čijeg pravog smisla niko od učesnika nije bio svestan, a ni danas nije znatan broj onih koji to uviđaju. Krstaški pohodi su posledica fatalne promene strategije i kao takvi pre su ontološka revolucija nego rat u klasičnom smislu” - kaže Basara.⁷ Ovaj iskaz bi se mogao povezati sa tezom Karen Armstrong, koja govori o “tromoj lijenoj teologiji” kršćanske Europe i srednjovjekovnom fenomenu “barbarskih kršćana” kojeg je rodilo, ne baš u potpunosti izvršeno, pokršćavanje Franaka, Anglo-Saksonaca te ostalih barbarskih plemena. Njihovo vjersko ubjeđenje bilo je u biti smršena mješavina kršćanskih dogmi i paganskih mitova - tvrdi Armstrongova u knjizi *Sveti rat-križari i njihov uticaj na današnji svijet.* Ono čega se oni a ni njihovi potomci nisu odrekli jeste paganski osjećaj “nepodnošljivosti” drugoga uz to još superiornijeg, te neutoljiva glad za materijalnim ali i tuđim.

Čak i J.Riley-Smith, proslavljeni engleski historičar, naglašava, u uvodu svoje knjige *Križari – kratka historija*, da su “križarski pohodi nastali na temelju ideja o nasilju koje su podržavali najobrazovaniji ljudi toga doba”⁸. Kada govori o Prvome krstaškom ratu Riley-Smith priznaje

---

¹ Ovako je križarske ratove nazvao historičar Robertson, *Istorija srednjeg veka I*, Udaljceva, Kosminski, Vanštajn, Naučna knjiga, Beograd 1969 str. 1

² *Križari u očima Arapa*, Amin Maalouf, prijevod sa engleskog Adnan Omanović, Bemust, sarajevo 1999, str. 74

³ *Povijest islama*, Mustafa Spahić, El-Hidaja Sarajevo, 1996, str. 392

⁴ vidi *Nauka o odbrani*, grupa autora, vjetlost, Sarajevo 1999, poglavlje *Sila i njena primjena u međunarodnim odnosima*

⁵ *Encyclopedia World Book*, Cn-Cz, Crusades, New York 1992, str 462

⁶ *Ideologija Heliocentrizma*, Svetislav Basara, <http://host.sezampro.yu/rec>

⁷ *Ideologija Heliocentrizma*, Svetislav Basara, <http://host.sezampro.yu/rec>

⁸ *The Crusades a Short History*, Jonathan Riley-Smith, The Athlone Press, 1 Part Drive, London 1992, xxvii

da je mnogo učesnika u tom “svetom vjerskom ratu” bilo vođeno “jakom željom za materijalnim”⁹. U istoj knjizi on tvrdi da je “francusko društvo u toba bilo izuzetno neprijateljski i nasilno raspoloženo mada nije poznato zašto je ta pojava bila prisutna”¹⁰.

Crkvino proglašenje ovih pohoda “svetim i Bogu ugodnim ratovima” u mnogome je doprinjela duhovnoj uvjerenosti u pobjedu brojne križarske mase te odlučnosti u borbi jer “sam Bog i Krist borili su se sa njima” - kako to bilježi Rilley-Smith, od mnogih učesnika u tim ratovima u svojoj knjizi *Prvi križarski rat i ideje križara*.

Gledajući i živeći današnje savremene ratove, čini mi se da su križarske “ekskurzije” bili samo treninzi za docnije kolonijalno-imperijalističke pohode zapadno-evropske zajednice uključujući SAD. U bliskoj prošlosti to su potvrdila godine 1914-a i 1945-a. A od tada pa naovamo ti ratovi, u biti kolonizatorski, imat će oružja tipa kredita, zajmova, basnoslovnih dugova, Svjetske banke...i slično. *Uostalom zar samo obilježje NATO-a neodoljivo ne podsjeća na križarski grb i amblem*. Moja namjera je, u biti, ukazati na osnovne uzroke, u ovom slučaju motive, i posljedice ovog jedinstvenog projekta tamnije strane ljudskog uma nazvanim križarskim ratovima. Na početku bih dao, “hitar “ historijski prikaz ovih ratova.

Allea iacta est

(- kratak pregled križarskih ratova -)

Kada su se, konačno, potkraj XI stoljeća opće društvene prilike u Evropi poboljšale papa Urban II ili otac “svetih ratova krstaša” sazvaio je crkveni sabor u Klermontu (sjeverna Francuska). Tu je zvanično cijeli kršćanski svijet pozvan u “sveti rat” protiv otpadnika, nevjernika i tiranina koji su ustvari bili samo pripadnici jedne “nebeske” religije – islama. Veoma zanimljiva je uloga “medija” u ovom ratu koju su obavili “crkveni oci” od kojih je najistaknutiji bio Petar Pustinjak. Ironija života se odslikava u tome što su ti kao i današnji “ribari ljudskih duša” svoje “šou” (e)misije temeljili na predrasudama, strahom iskrivljenim predodžbama o drugima, propagandi, unficiranoj ideologiji te povrh svega toga **neznanju**. Od tog vremena BBC, CNN, NCB...itd. imat će nezamjenjivu ulogu u formiranju slike i tokova svijeta i svijesti kako na psihološkom tako i na manifestovanom, fizičkom planu.

Ključnu ulogu u medijskoj (mentalnoj) pripremi križarskih “heroja” imalo je proglašenje da su ovi ratovi “Bogu ugodno djelo” od strane Crkve. Sabor u Klermontu bio je tek kruna, zvanično otvorenje “bjesne i ugrožene” duše europske. Kocka je bačena, lavina je pokrenuta i neviđena divljanja “u ime Božje” su počela.

1096/97 - Prvi križarski rat

Karakterišu ga dva pohoda onaj prvi koji je još poznat pod nazivom “Seljački” ili “Pohod sirotinje” koji je, predvođen Petrom Pustinjakom, stigao do Male Azije gdje ih je potukao sultan Kilidž Arslan. No, “hodočašće” feudalaca 1097 godine bio je uspješan. Križari, pod vođstvom Gotfrida Bujonskog i Rajmonda iz Tuluza, munjevito su napredovali osvajajući Edesu, Antiohiju, Tripoli da bi sve to krunisali zauzimanjem Jerusalema 15 juna 1099 godine. “Podanici Gospoda” noseći sveti simbol križa na grudima počinili su neobjašnjivo svirepe, zvjerske zločine i klanja nad domicilnim muslimanima i jevrejima izvršavajući tako svoj zadatak i “Bogu ugodno djelo”. Poslije ovog događaja ništa između Istoka i Zapada više nikada neće biti isto.

1147-49 – Drugi križarski rat

Ovaj rat predvodili su državni moćnici i to njemački car Konrad III te francuski kralj Luj VII. U njemu se lucidno ocrtala europska, ili bolje kazati, crkvena kolonizatorsko-imperijalna vizija. Naime, Edesa, jak trgovački centar i jedna od najjačih kneževina Zapada, bila je

---

⁹ *The First Crusade and the Idea of Crusading*, Jonathan Riley-Smith, The Athlone Press, 1 Part Drive, London 1993, str 1

¹⁰ isto str. 3

vraćena u “islamsko carstvo”, što je učinio mosulski emir. No ovaj rat je bio potpun promašaj, ono što ga karakteriše jeste bezuspješno opsjedanja Damaska, pogromi jevreja te brojni incidenti sa Vizantijom. Kraljevi su se, ovaj put, vratili praznih ruku, ojađeni i osramoćeni.

1189-92 – Treći križarski rat

On ustvari predstavlja direktnu posljedicu i odgovor na gubitak Jerusalema i Sirije. U njemu učestvuju tri kršćanska vladara: njemački imperator Fridrih Barbosa, francuski kralj Filip II te engleski kralj Ričard zvani Lavlje srce. Ni ovaj pohod nije dao značajnije rezultate, osvojena je Akka te Kipar. Barbosa se ugušio na putu, Filip II i Ričard Lavlje srce su se često svađali a ponovljenja su neprijateljstva sa Vizantijom.

1202-04 - Četvrti križarski rat

U ovome ratu Crkva se zvanično okrenula protiv Vizanta. Zauzet je Zadar, te Konstantinopol, te je osnovano Latinsko carstvo. On je “živo ispoljio prave razloge križara, nimalo zamaskiranim bilo kakvim vjerskim parolama”- kako to navode ruski historičari. Oni isto tako tvrde da sa ovim ratom završava veliki vojno-kolonizacioni pokret na Istok, čime se objašnjava zaustavljanje i konačni nespjeh čitavog pokreta koji je uzburkao čitavu Europu i iza sebe ostavio nebrojene žrtve.

1212 – Pohodi djece - križara

Njih je ponukala očita činjenica kružarskih neuspjeha zajedno sa “besmislenom” idejom da samo čista i bezgrešna djeca mogu osloboditi svetu zemlju. Dovoljno je reći da je u ovom pohodu stradalo 50 000 djece. Dobar dio ih je izginuo u putu, a ostali, oni manje sretni, bili su prodati u živo roblje, što je po nekim historičarima i bila temeljna ideja ovih pohoda.

1217-21 – Peti križarski rat

Ispočetka je bio upravljen prema Siriji ali je onda usmjeren ka Egiptu. Zauzet je, kratkotrajno, trgovački centar Damijeta.

1228-29 – Šesti križarski rat

Ugarski kralj Fridrih II bio je malo bolji diplomata te je “dobio na poklon” Jerusalem od egipatskog vladara Kamila bin Adila. Ovaj rat nije odobrila niti blagosloвила Crkva, jer je Fridrih II bio isključen iz nje. Ironija jeste ali “možda upravo zbog toga” ovaj rat nije donio sa sobom bezbrojna i zvjerska krvoprolića.

1248-54 – Sedmi križarski rat

Jedan od najneuspješnijih pohoda “kršćana predanih Gospodu”¹¹. Karakteriše ga veliki broj divljanja razuzdane mase seljaka kroz Europu. Na čelu je bio kralj Francuske Luj IX, no njegovo hodočašće se završilo jednomjesečnim zatvorom te epidemijom kuge koja je pokosila njegovu vojsku.

1270– Osmi križarski rat

(poslednji ples barbara, predah ili...)

Na čelu je opet bio Luj IX, valjda je htio osvjetlati obraz ili mu je pak nešto ostalo nejasno. Nanovo je otpočeo napad na Egipat i vojska je dospijela do Tunisa, gdje je “ratnike koji sam Gospod vodi”¹² dočekala (ona ista!?) kuga kao sama nagrada za te “čestite” heroje. Sam Luj je stradao od nje.

Ovako bi izgledalo “oficijelno” prikazivanje većine historijskih spisa jedinstvenog fenomena koji je obilježio srednji vijek, ne samo u Europi i na Istoku već u svijetu uopće. Neki će ga smatrati živim do zadnjeg pohoda Sebastiana od Portugalije 1578. Neki do Napoleonovog osvajanja Malte i pada posljednjeg bastiona križara i to utvrde Hospitaletera

¹¹ Iz govora pape Urbana II na Klermonu

¹² isto...

1798,¹³ neki do 1945, kada je zvanično ukinut “križarski porez” u rimsko-katoličkoj biskupiji Pueblo u Koloradu¹⁴. Drugi pak će misliti da je taj fenomen, taj rat dobrano živ i danas, premda s drugčijom krinkom, uostalom tako je sadašnji vladar zapadne imperije “neumoljivi” G.W.Bush, (u novinama “cezar od SAD”), nazvao svoje trenutne “pohode” i “hodočašća” po Istoku.

Deus hoc vult

(“riječ, dvije” o razlozima/motivima pokretanja križarskih ratova)

Možda sve motive krstaša da krenu na Levant, sadrži upravo ovaj njihov uzvik, nakon impresivnog govora pape Urbana II u Klermontu:”Bog tako želi”!- razjareno su klicali nebrojeni krstaši daleke 1095. U ehu tog njihovog pokliča, čini mi se, mi i danas živimo. Pa ako bismo pitali deterministe oni bi se složili sa ovim motivom, jer “sve leži u Božjem određenu”-po njima. No realnost nam otkriva da tu ima još mnogo, mnogo toga i to čisto ljudskog ako ne i pomalo “zvjerskog”. Motivi križara su nebrojeni a neki (barem oni glavni) mogli bi se kriti u slijedećem:

Na Istoku je “spas”

(- stanje (duha) europskih naroda -)

Duboko utopljeno u crkvenu dogmatiku, srednjovjekovno europsko društvo se smatralo nosiocem Adamovog grijeha, i svjesno prihvatalo sve nedaće koje su im dolazile, kao neizbježnu činjenicu. Historija bilježi da je doba ustvari doba od 1089 godine predstavlja samo niz “teških godina punih gladi i epidemija (kuge i ostalih bolesti). To je često izazivalo bježanje seljaka iz oblasti koje je upropaštavala nerodica”¹⁵. O težini ovih godina govori i podatak da je u periodu između 970 i 1040 godine bilo 48 gladih godina, pored svakojakih epidemija. Sve ovo ličilo je na Sudnji dan i kod “ljudi se pojavio apokaliptični strah, da će ih Bog uništiti zbog brojnih grijehova, kao što se desilo sa narodom Noa. Ovaj strah povećavala je činjenica da se napunilo tačno hiljadu godina od Kristova raspeća kao i hiljadama godina čuvana legenda starih sibilskih proroka da će vladar sa Zapada doći do Jerusalema, tamo naći i pobjediti antikrista te potom biti krunisan”¹⁶. Sve se savršeno poklapalo, najviše odgovarajući Crkvi i plemstvu, tako je velika masa, na njihov mig, silno krenula ka boljem svijetu, Spasitelju i njegovu grobu, svetoj zemlji, ujedno oslabajući se stoljetnog bijesa koji se gomilao u njihovim životima isuviše dugo i nepravedno.

“Vjerska dužnost”

(- religijski motivi -)

Ovaj motiv vidi se iz sam činjenice da je sve, kao što je već kazano, inspirirala i pokrenula Katolička crkva sa papom na čelu. Sveštenstvo je u izvjesnom smislu davalo ideološki smjer ovim, najčašće brutalnim, ratovima ili po njima tek “pohodima”, “hodočašćima” i “Bogu ugodnim djelima”. Čudnih li “hadžiluka”- rekao bih naš narod. Papstvo je ovako jačalo vlast, uspostavljalo svoju vlast na cijelim kršćanskim svijetom (uključujući Vizant), te se širilo stvarajući nove države pod vlašću “papske stolice”. Istovremeno se maštalo o novim “preobraćenicima” na kršćanstvo koji su, ustvari, trebali biti pokoreni muslimani. Crkva je bila ta koja je obećala “nebesku” nagradu i oprost svih grijeha za učešće u ovim ratovima ali isto tako, dala ovozemaljske olakšice skidajući dugove, čuvajući imovinu križara i davajuću određena sredstva za ove pohode. Profesor Paul Crawford ističe i činjenicu da je narod

¹³ *The Crusades a Short History*, Jonathan Riley-Smith, The Athlone Press, 1 Part Drive, London 1992, str. 254

¹⁴ [Http://www.orb.rhodes.com/crusades/Paul Crawford](http://www.orb.rhodes.com/crusades/Paul%20Crawford)

¹⁵ *Istorija srednjeg veka I*, Udaljceva, Kosminski, Vanštajn, Naučna knjiga, Beograd 1969 str. 196

¹⁶ *Holly war, the Crusades and Their Impact on the World*, Karen Armstrong, Anchor Books, A Division Of Random House, Inc. New York, 2001, str.60/61

srednjeg vijeka bio duboko zainteresovan za “sudbinu” na drugom svijetu¹⁷, te su im ovi pohodi, shodno tvrdnji Crkve, bili staza za Raj. Valjda su, zbog toga, na njoj, isuviše često i (ne)slučajno, ostavljali iza sebe pakao. Pa ostalom to i jeste bilo iza a ne ispred njih, te na stazi za Raj. Historija dokazuje da na upravo taj pakao sada nailaze njihovi potomci. Svemu ovome, kao ulje na vatru, doći će i “ludilo” fatimidskog vladara Al- Hakima koji je razorio, islamom zabranjenje, kršćanske svetinje u Palestini. Zar to nije bio očit dokaz “Muhamedanske tiranije”¹⁸ kako islamsku civilizaciju današnji održavaoci ideje Križarskih ratova, zaboravljajući na višestoljetnu toleranciju diljem islamskog carstva na kojeg je odgovoreno obskurnim institucijama između kojih izdvajamo upravo križarske ratove te inkviziciju.

Najzad, svi propagatori, ili bolje rečeno mediji, bili su sveštenici. A gotovo do savršenstva doveden plan “medijskog” djelovanja ljudih od religije vršio je red Kluniaka (ogranak Benediktanaca) koji je u narod uvriježio svetost i obligatornost obilaska svete zemlje i Isusova groba kao i mišljenje da je to, ustvari, kršćanska, obećana zemlja. Njihovu priču do u detalje, sa činjenicama, donosi Karen Armstrong uveć pomenutoj knjizi *Sveti rat, križari i njihov uticaj na današnji svijet*. Uzgred kazano, papa Urban II bio je upravo iz ovog reda. Izgleda da se sudbina opet, samo, “ slučajno našalila” sa historijom.

Ljepota i raskoš Orijenta “zovu”

(- ekonomski motiv -)

Ovom motivu, za razliku od onog vjerskog, više su bili privrženi feudalci, plemstvo a i sama Crkva, mada ni običan puk nije nimalo zaostajao u svome žaru i zanosu za “ovosvjetskom nagradom”, za lijepim i raskošnim posjedima istočnjaka, za plodnom i rodnom zemljom Mediterana i Male Azije. Uostalom to je bilo tek puko ali sveto “krstarenje” tuđim posjedima, nešto nalik današnjem turizmu, premda mnogo povoljnijem.

“Feudalci su u Orijentu vidjeli novu zemlju, nove obradive površine, novu radnu snagu. Plemstvo, kao i Crkva, dobijaju proširenje njihovih posjeda, jačanje političkog uticaja, povećanje prihoda”¹⁹. Valjda je i na ovaj način zemlja istoka bila “sveta” ali i slatka. Svemu ovome pridonijeće odveć pretjerene predstave i kazivanja o basnoslovnom bogatstvu Istoka koje su se širile među narodom u to doba. Trgovački centri su, također, morali pomaknuti Vizantiju kao nadmoćnog takamca u ovoj srednjovjekovnoj ekonomskoj utakmici. Za to im je trebalo osnivanje trgovačkih centara na istočnim obalama Sredozemnog mora, što se u to doba moglo samo “oružanom silom”. Sveštenici su bili u požudnoj potrazi za svetim ali isto tako skupocjenim reliktima sa Istoka i iz svete zemlje.

Zanimljivo je i konstatacija ruskih historičara da su običan puk i plemstvo bili naprosto zapanjeni sa, pored bogatstva, veličinom istočnjačkih gradova i prijestolnica čiji kvartovi su bilo veći od gradova u kojima evropljani živješe. Oni bi ili vidjeli ili slušali o raskošnim hramovima, dvorcima i obilnom bogatstvu Levanta što je, naspram uskih, prljavih, neudobnih i tjesnih srenjovjekovnih gradova Europe, bilo bajkovito carstvo i “zemlja čudesa”. Malo je ko mogao odoljeti takvim “zalogajima”.

Svi putevi vode preko i na Istok

(- kolonizatorsko-imperijalistički motivi -)

Doba mračnjaštva i srednji vijek, možda bi po “nekim” parametrima trebao biti izbrisan iz korica historije “starog kontinenta”, jer je Europa tada bili na samim marginama svjetskih zbivanja, ali isto tako na margini ikakve civilizacije i kulture. Valjda je i zbog toga nazvano dobom mračnjaštva u kojem su najviše dobili varvari. Bivajući u tako inferiornom položaju,

---

¹⁷ [Http://www.orb.rhodes.com/crusades/Paul Crawford](http://www.orb.rhodes.com/crusades/Paul%20Crawford)

¹⁸ <http://www.newadvent.org/cathen>

¹⁹ *Istorija srednjeg veka I*, Udaljceva, Kosminski, Vanštajn, Naučna knjiga, Beograd 1969 str. str. 194

raspeta između rimske slave što biješe pokopana i nezaustavljive supermacije islamske civilizacije, duh evropskog vođstva (plemstva i Crkve) tražio je izlaz, povrat na pozornicu svijeta u pravom sjaju. Sve ovo bilo je pogoršano rasparčanim državicama, stalnim sukobima plemića, varvarima i nerodnim godinama. No, evropski duh nije pao, naprotiv rješenje se našlo u zajedničkom neprijatelju – islamskome carstvu a i glorifikovanju Zapada i evropske nacije čiji zadatak je bio, ni manje ni više, nego upravljati čitavim svijetom. Unutrašnja kolonizacija izvršena je naglim osnivanjem gradova, sječom šuma i proširivanjem obradivih površina dok će Križarski ratovi biti vanjska kolonizacija i pečat supermacije Zapada. Valjalo je najviše poraditi na pomorskoj nadmoći gdje će Mediteran imati značajnu ulogu, ostvariti komunikacije, protok roba, sigurnu dobit i nove države koji će biti samo rudnici za eksploataciju ili “Eldorado” na Istoku. Malo kasnije, taj poduhvat Evropa će poduzeti i na Zapad, ka “nepoznatim Amerikama”. Na ovaj način vratit će se cezarova slava i uspostaviti moćna svjetska imperija. Križarski ratovi, kao novi kršćanski identitet su se tako direktno upleli u ideju i instituciju Zapada. “U doba Križara Zapad je našao svoj istinski duh, tako da će uskoro postati velika svjetska sila, otkriti novi svijet, osvojiti veći dio zemljine kugle te poraziti zajedničkog neprijatelja”²⁰. Ovaj svoj cilj, danas, je Zapad skoro dosegao ili se bar tako čini.

“Homo homini lupus est”
(- posljedice križarski ratova -)

Historijski udžbenici pozamašno govore na ovu temu, što nam ukazuje na činjenicu da su Križarski ratovi dosita bili učinkoviti u svakom smislu. Možda križari nisu uspjeli u svome glavnom cilju “osvajanju svete zemlje”, možda se sva maštanja Crkve, plemstva pa i običnog naroda nisu ostvarila, no **temeljne konstrukcije za uspon Zapada su postavljene**. Lađa zapadno-evropske supermacije samo je čekala na “finalno krstarenje” svijetom. Križari su, naime, **jako obogatili život Europe, naročito u političkom i ekonomskom planu**. “Primjetan je **ekonomski porast u Europi, trgovina se pojačala** naročito na Mediteranu. Venecija, Đenova i Piza jako su prosperirali i tako postali pomorsko-trgovački giganti u postkrižarskom dobu”²¹. “U njima se osnivaju **prve banke** sa filijalama u istočnom Sredozemlju. Prenosi se čitav niz **poljoprivrednih kultura**, do tada nepoznati Europi: riža, sezam, limun, narandža, dinja, lubenica, kajsijsa... **Razne mirođije**: biber, karanfilić te šećer i šećerna trska. Razne vrste tkanina: damst, muslin, saracenski štof, samt, svilu... počinju se više cijeniti”²². Iako ruski historičari tvrde da su se u Europi tvrde “da su se nakon križara raširili **običaji** tipa pranja ruku poslije jela, nošenje brade, **topla kupatila** te pretpostavljaju da su **vjetrenjače** došle iz Sirije”²³ njihovo evropske kolege se baš ne slažu sa tim. Naime “moderni historičari Europe tvrde da je sve već gore spomenutu bilo prisutno u Europi još prije križarskih pohoda”²⁴.

Didro, poznati enciklopedista, tvrdi da su Križarski ratovi doveli do “**smanjenja broja stanovnika Europe, obogaćenja manastira i crkvenih institucija, jačanja plemićske klase, rušenja crkvene discipline, jakog interesa za agrikulturu, te velikog broja**

---

²⁰ *Holly war, the Crusades and Their Impact on the World*, Karen Armstrong, Anchor Books, A Division Of Random House, Inc. New York, 2001, str.71

²¹ *Encyclopedia World Book*, Cn-Cz, Crusades, New York 1992, str 465

²² *Povijest islama*, Mustafa Spahić, El-Hidaja Sarajevo, 1996, str. 394/395

²³ *Istorija srednjeg veka I*, Udaljceva, Kosminski, Vanštajn, Naučna knjiga, Beograd 1969 str. 1

²⁴ *Encyclopedia World Book*, Cn-Cz, Crusades, New York 1992, str 465

nemira...²⁵. Zanimljivo je da ovdje (kod naučnika-enciklopediste!?!) nema ni pomena o posljedicama po mjesta koja su “hodočastili” sveti križari.

David Hume (Dejvid Hjum), svjestan pogubnosti ovih ratova po civilizaciju uopće, kazuje da će oni “ostati upamćeni u svjesti u svjesti čovječanstva kao **najvažniji i najtrajniji spomenici ljudske gluposti koji su se ikada pojavili bilo kada i bilo gdje**”²⁶.

Amin Maalouf ističe “nesposobnost Arapa da izgrade čvrste institucije. Arapi su kroz križare **odbili otvoriti svoje društvo idejama sa Zapada**. A to, čini se, izgleda da je bio najgori rezultat agresije čije su oni bili žrtve...Usljed toga progres je postao “oznaka” onih drugih. **Modernizam je postao stranim**. Dok je za evropljane, ono što su naučili od Arapa bilo neprocjenjivo za njihovo kasnije širenje svoga uticaja”²⁷. I doista poslije križarskih pohoda revnosni istraživački duh muslimana koji je sve plijenio te donio jednu tako blistavu epizodu u svjetsku civilizaciju se bojažljivo povlači, napadnut sa svih strana, okovat će se starom slavom i ponosom i otići do brloga zaborava gdje će do dan danas biti u dubokoj hibernaciji.

Određeni historičari navode i slijedeće posljedice: **jačanje centralne vlasti u Evropi, pojava profesionalni “vjersko-vojnih” jedinica, jačanje institucije pape, novi “križarski” porezi, bogaćenje europskih gradova, poljoprivredu više zamjenjuje trgovina, dok se muslimanski gradovi pustoše, jačaju vjerski osjećaji kod muslimana, feudalizam ulazi u islamsko carstvo, pojava derviških redova i tekija, pjava trgovine robljem na islamskim teritorijama...**²⁸. Činjenica koja zaokuplja pažnju jeste i tvrdnja da je sama **renesansa** najznačajnija posljedica križarskih ratova. U ovome se slažu gotovo svi historičari. No nastala na tekovinama, i u vrijeme, krvavih križarskih pohoda renesansa je, pored intelektualno-znanstvenog oživljenja, obojila svijest euroljana te utemeljila u njihovu psihu **strašan i obskuran animoziet prema drugčijem, prema orijentalnom i, prije svega, islamskome**.

Ako je renesansa bila i duhovno uzdignuće, ponovno rađanje Europe (od fran. *ruetr-* ponovo se roditi, oživjeti) onda bi, gledajući na “bližu prošlost”, harmoničan tok savremene europske istorije izgledao bi ovako: **križarski ratovi** (sveti rat za povrat vjerskog identiteta i uzdignuća kako duhovnog tako ekonomskog)+ **renesansa** (ponovno rađane Europe, oslobađanje duha i racia) + **prosviteljstvo** (doba koja će osvjetliti buduće staze Europske nacije i ideje) + **revolucija tehnologije** (fizički dokazi Europske supermacije) + **moderno i suvremeno doba Zapadne supermacije nad svijetom** (ovdje se jasno očituje ko vuče poteze svjetskih razmjera i ko to misli ubuduće raditi, dokazi su dva svjetska rata) Svetislav Basara elaborira početak ovog toka, same križarske ratove i renesansu i kaže:

“Pogled *sub speciae aeternitatis* pokazaće da su se u Evropi, od renesanse naovamo, dogodile samo dve stvari: jedan vjerski rat koji još traje i u njegovoj pozadini impozantan razvoj tehnologije usko povezan sa potrebama ratne mašine i njene logistike. Rat o kome govorimo počinje još pre renesanse i na neki način joj utire put. Govorimo o prvom velikom pokretu naoružanih masa u istoriji Zapada, zabilježenom pod imenom “krstaški ratovi”²⁹. Kao što se da zamijetiti mali broj historičara govori o nemalom broju ubijenih u ovim “svetim” divljanjima. Malo ko zastajkuje na činjenici da se u to doba dešavalo veliko **zlo i nepravda nad životima “običnih” ljudi** koji su patili ni zbog čega kao u većini ratova. Malo ko se pita gdje se skrila sva patnja i bol poniženih ljudi od Rajne do Hittina i kada će ona izbiti poput nemani u potomcima ugnjetavanih i tražiti svoju osvetu, svoj dug iz prošlosti. Možda je taj tren blizu, ako nije počeo jer kao što današnji Arapi često govore:”Ad-dunja fi al-zawal “- svijet je u nestajanju. Bilo kako bilo, po mome osobnome, mišljenju, najvažnija i najmarkantnija

²⁵ *The Crusades a Short History*, Jonathan Riley-Smith, The Athlone Press, 1 Part Drive, London 1992, str 256

²⁶ isto str 256

²⁷ *Križari u očima Arapa*, Amin Maalouf, prijevod sa engleskog Adnan Omanović, Bemust, Sarajevo 1999, str. 395-97

²⁸ *Islamski svijet i križarski ratovi*, dr.Ševko Omerbašić, Zagreb 1994, str. 88-96

²⁹ *Ideologija heliocentrizma*, Svetislav Basara, <http://host.sezampro.yu/rec>

posljedica jeste **neskrivena mržnja, bol i patnja** koju su križari iza sebe, a na putu za Raj, ostavili. Jednu od najpogubnijih posljedica križarskih ratova, također, predstavlja današnji **raširen i očit antiislamizam** koji se čak pretvorio u doktrinu. To na dosta lijep i lucidan način objašnjava Armstrongova slijedećim tvrdnjama.

«Antiislamska doktrina je ugrađena u zapadni etos koji se uobličio za vrijeme križarskih ratova», veli ona. «Bio je to period kada je zapadni svijet sam sebe redefinirao. 11. stoljeće je označilo kraj mračnog doba u Evropi i početke nove Evrope. Križarski ratovi su bili prvi vid saradnje većeg dijela nove Evrope i ukupni križarski etos je oblikovao psihi ključnih aktera tog značajnog perioda.»

«Islam je bio oličenje stranoga i ljudi u Evropi su ga doživljavali uvelike kao što u Trećem svijetu danas doživljavaju SAD. Može se reći da je islam u to doba bio vodeća svjetska sila i takvim je ostao sve do ranog doba Osmanske imperije. Muslimani su bili posvuda na Srednjem istoku, Turskoj, Iranu, jugoistočnoj Aziji, Kini. Kuda god bi ljudi krenuli bio je islam, koji je bio moćan i ljudi su ga doživljavali kao prijetnju.»

Period križarskih ratova je bio krucijalni historijski trenutak u kome je Zapad definirao sebe, a islam je postao aršin kojim je Zapad sam sebe mjerio. «Islam je bio sve ono što je Zapad mislio da nije. U to doba se na Zapadu uvriježila ideja da je islam u svojoj suštini nasilan. Evropa je svu anksioznost o svome vlastitom ponašanju projicirala na islam, učinivši isto i sa Jevrejima» veli Armstrongova.³⁰

(Za)ključ(ak)

Doista ako se stepen tolerancije mjeri ne trpljenjem drugačijeg, nego apsolutnim prihvatanjem i poštivanjem, a mjeri se, “demokratski” Zapad je u velikim i ozbiljnim problemima. Naša (ne)sreća je u tome da živimo i osjećamo sve ove posljedice, očekujući onaj “al-zawal”- nestajanje, ili pak Treći svjetski rat, ili Kijametski dankakvo god ime ono nosilo. Čak, i mi, “dobri Bošnjani”, iskusismo mržnju, možda baš onu križarsku već deset puta na svojoj koži, zadnju prije, upravo, deset godina. “No ko mari”- kazao bi moj profesor književnosti. Izgleda samo dragi Bog. Valjda i križari, te mnoge stvari poslije njih, dokazaše onu staru, “dobru” Hobsovu “čovjek je čovjeku vuk”.

Mirza Sarajkić

---

³⁰ Al-Ahram weekly on line (broj 593, 4 - 10. juli 2002.) ili www.medzlis.com/textovi/armstrong.doc